

Η προσέγγιση ενδεικτικών ποιημάτων του Σεφέρη, αποτελεί μια απόπειρα πλησιάσματος στην έμπνευση του ποιητή. Οι ήχοι που θα διαπιστώσουμε να ξεπηδούν μέσα από τα ποιήματα, θα λειτουργήσουν ως «οδηγοί» που θα μας βοηθήσουν να γευτούμε τους οραματισμούς του, να κατανοήσουμε τις αγωνίες¹ του σε μια δύσκολη για την Ελλάδα εποχή και έτσι να γλυκάνουμε τη ψυχρή καθημερινότητά μας. Μέσα απ' τα μάτια και τη σκέψη του ποιητή θα προβληματιστούμε, θα μεγαλώσουμε τη γνώση και θα συνειδητοποιήσουμε την ομορφιά, αλλά και τον πόνο της ζωής.

Νεώριο Πόρον, 1940-«Σήμερα κρέμασα πάνω από το γραφείο μου τη μοναδική φωτογραφία ενός ελληνικού τοπίου που βρέθηκε, ολωσδιόλου τυχαία, μέσα σε κάτι χαρτιά. Τη φωτογραφία της μεγάλης άγκυρας του Πόρου. Την είχα κάνει ένα πρωί της άνοιξης του 40. Καθώς την κοιτάζω τώρα αισθάνομαι την ψυχή μου πλημμυρισμένη..».
Φωτογραφικό Αρχείο Γιώργου Σεφέρη.

¹ «Κλείνω τὰ μάτια γυρεύοντας τὸ μυστικὸ συναπάντημα τῶν νερῶν
κάτω ἀπ' τὸν πάγο τὸ χαμογέλιο τῆς θάλασσας τὰ κλειστὰ πηγᾶδια
ψηλαφώντας με τὶς δικές μου φλέβες τὶς φλέβες ἐκεῖνες ποὺ μοῦ ξεφεύγουν
ἐκεῖ ποὺ τελειώνουν τὰ νερολούλουδα κι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος
ποὺ βηματίζει τυφλὸς πάνω στὸ χιόνι τῆς σιωπῆς.
Κράτησα τὴ ζωὴ μου, μαζί του, γυρεύοντας τὸ νερό ποὺ σ' ἀγγίζει
στάλες βαρειές πάνω στὰ πράσινα φύλλα, στὸ πρόσωπό σου
μέσα στὸν ἄδειο κῆπο, στάλες στὴν ἀκίνητη δεξαμενὴ
βρίσκοντας ἕναν κύκνο νεκρὸ μέσα στὰ κάτασπρα φτερά του,
δέντρα ζωντανά καὶ τὰ μάτια σου προσηλωμένα.»

Ἐπιφάνια, 1937.

Στην ελληνική ποίηση η θάλασσα δεν είναι ποτέ σκηνικό όπου ξετυλίγεται η δράση. Είναι οργανικό κομμάτι του δράματος, φυσική δύναμη² με μύρια πρόσωπα. «Πρόσωπα караβιών κατοικούν τη ζωή μου»³, λέει ο Σεφέρης, στο έργο του οποίου η λέξη θάλασσα είναι το ουσιαστικό με τη μεγαλύτερη συχνότητα.

---

² «Τ' άνθισμένο πέλαγο και τὰ βουνά στη χάση τοῦ φεγγαριού», Ἐπιφάνια, 1937.

³ «Τα παραμύθια μου τα 'μαθα κοντά στα καράβια
όχι από ταξιδιώτες μήτε από θαλασσινούς
μήτε απ' τους άλλους που προσμένουν στα μουράγια
παντοτινά ξέμπαρκοι ψάχνοντας τις τσέπες τους για τσιγάρο.
Πρόσωπα караβιών κατοικούν τη ζωή μου·
άλλα κοιτάζουν μ' ένα μάτι σαν τον Κύκλωπα
ακίνητα στου πελάγου τον καθρέφτη
άλλα προχωρούν σαν υπνοβάτες, επικίνδυνα
κι άλλα τα πήρε ο ύπνος του βυθού
ξύλα σκοινιά караβόπανα κι αλυσίδες.
Στο δροσερό σπιτάκι του περιβολιού
ανάμεσα στα καβάκια και τους ενκάλυπτους
κοντά στο σκουριασμένον ανεμόμυλο
κοντά στην κίτρινη δεξαμενή μ' ένα χρυσόψαρο μονάχα
στο δροσερό σπιτάκι μυρίζοντας λυγαριά
βρήκα ένα μπούσουλα караβίσιο
αυτός μου 'δειξε τους αγέλους των καιρών
που κατοικούν την καταμεσήμερη σιγή.»

Αργώ, Νοέμβρης 1948.

Ο Σεφέρης στον «Ερωτικό Λόγο» καταδύεται στο βυθό της θάλασσας και μας αποκαλύπτει τα μυστικά της με μια θαυμάσια λογοπλαστική ικανότητα.

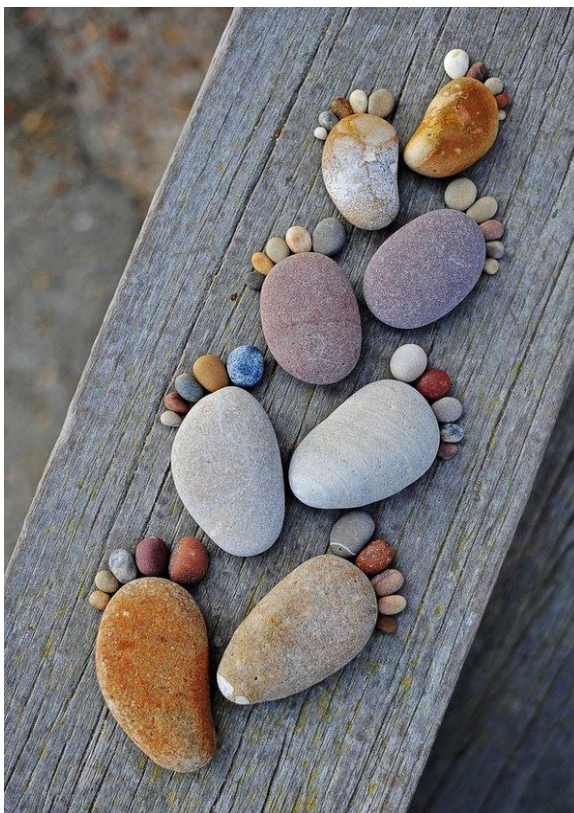
*Τα μυστικά της θάλασσας ξεχνιούνται στ' ακρογιάλια
η σκοτεινάγρα του βυθού ξεχνιέται στον αφρό.
Λάμπουνε ξάφνου πορφυρά της μνήμης τα κοράλλια...
Ω μην ταραξείς... πρόσεξε ν' ακούσεις τ' αλαφρό*

*Ξεκίνημά της... τ' άγγιξες το δέντρο με τα μήλα
το χέρι απλώθη κι η κλωστή δείχνει και σε οδηγεί...*

Γ.Σεφέρης, Ποιήματα, "Ερωτικός Λόγος", Β'.

Μέσα από τις αντιθέσεις επέρχεται τελικά η ισορροπία, που αποτελεί και το ζητούμενο για την ανθρώπινη ψυχή. Το σκοτάδι του βυθού ξεχνιέται στο εκτυφλωτικό φως της επιφάνειας. Και κάπως έτσι κυλά η ζωή.

Είναι τόσο ισχυρές οι άμυνες του ανθρώπου που για να πάρει ζωγόνο ανάσα, απομακρύνεται από τον εγκλωβισμό του σκοτεινού βυθού. Η δύναμη της λήθης λειτουργεί θεραπευτικά σε κάθε προσωπικό αδιέξοδο. Και ζει στην επιφάνεια, στα ακρογιάλια, εκεί που τα μυστικά της θάλασσας τελικά ξεχνιούνται.

Πολλά ποιηματά του μελοποιήθηκαν και έγιναν σύμβολα στοχασμών κι ελπίδων, «Στο περιγιάλι το κρυφό / κι άσπρο σαν περιστέρι / διψάσαμε το μεσημέρι / μα το νερό γλυφό....[Θοδωράκης με Μπιθικώτση], «Μέσα στο ήσυχο φως / μέσα στη διάφανη πηγή / κοίταξα τη μορφή σου Κλεισμένα βλέφαρα / και τα ματόκλαδά σου χαράζαν το νερό.. [Θοδωράκης με Φαραντούρη].

Στο περιγιάλι το κρυφό
κι άσπρο σαν περιστέρι
διψάσαμε το μεσημέρι
μα το νερό γλυφό».

Πάνω στην άμμο την ξανθή
γράψαμε τ' όνομά της.
ωραία που φύσηξε ο μπάτης
και σβήστηκε η γραφή.

«Με τι καρδιά, με τι πνοή
τι πόθος και τι πάθος
πήραμε τη ζωή μας· λάθος!
κι αλλάξαμε ζωή».

Γ. Σεφέρης, Άρνηση.

Χαρακτικό του Δ. Φιωτάκη εμπνευσμένο από το ποίημα «Άρνηση».

Στο ποίημα είναι εμφανής η άρνηση της ζωής να πραγματοποιήσει τις επιθυμίες και τα όνειρα των νέων ανθρώπων. Κάθε στροφή και μια άρνηση, η οποία ανατρέπει και εμποδίζει κάθε ανθρώπινη προσπάθεια για τον καθορισμό του μέλλοντος. Στην πρώτη στροφή το περιγιάλι συμβολίζει την ίδια την ζωή και η δίψα αναφέρεται στις φιλοδοξίες και

τους πόθους των νέων ανθρώπων. Σ' αυτό το σημείο όμως εμφανίζεται και το εμπόδιο που θα τους φράξει τα όνειρα, και αυτό είναι το αλμυρό νερό. Στην δεύτερη στροφή η φιλοδοξία σβήστηκε από την πνοή του ανέμου, ο οποίος καταστρέφει τα πάντα στο πέρασμα του. Έτσι καταλήγει στην τρίτη στροφή λέγοντας πως οι υψηλοί στόχοι, που έθεσαν οι νέοι τελικά γκρεμίστηκαν και με κριτική διάθεση αναμετρούν τις φιλοδοξίες του παρελθόντος, τους στόχους που κάποτε είχαν θέσει έχοντας στηριχτεί στο συναίσθημα και ξαφνικά αναγκάζονται να αλλάζουν ζωή. Τα εμπόδια που συνάντησαν τους έμαθαν να μετριάζουν τα όνειρα και τις επιθυμίες τους και να λειτουργούν πλέον στηριζόμενοι στη λογική και όχι στο συναίσθημα. Έτσι η άρνηση εμφανίζεται σαν μια ανώτερη δύναμη, η οποία ρυθμίζει τη ζωή του ανθρώπου και καθορίζει τις επιθυμίες του.

Ο Σεφέρης αντίκρουσε την Ελλάδα με ιδέα κι όραμα. Δεν προσπάθησε να αποδώσει τα στοιχεία της ελληνικής φύσης μέσα από υποβλητικές εικόνες, μορφολατρικές και μεγαλόσχημες. Στα ταπεινά κι αληθινά της αναζήτησε την πατρίδα του : στη φύση της, στις ευωδιές της, στους ήχους της, στους αγώνες και τις μνήμες των απλών ανθρώπων, αλλά κυρίως στο υγρό στοιχείο. Μέσα από αυτό κατάφερε να κατακτήσει την ουσία του τόπου, φτάνοντάς τον στο ιδεατό του ύψος αποδίδοντας μ' αυτό τον τρόπο και την έννοια της «ελληνικότητας»⁴.

*Ζαρός, Μονή Βροντησίου.
Φωτογραφικό Αρχείο του Μουσείου
Μπενάκη*

4

Ο τόπος μας είναι κλειστός

Ο τόπος μας είναι κλειστός,
όλο βουνά που έχουν σκεπή
το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.

Δεν έχουμε ποτάμια, δεν έχουμε
πηγάδια, δεν έχουμε πηγές.
Μονάχα λίγες στέρνες,
άδειες κι αυτές.

Που ηχούν και που τις προσκυνούμε.

Ήχος στεκάμενος, κούφιος,
ίδιος με τη μοναξιά μας,
ίδιος με την αγάπη μας,
ίδιος με τα σώματά μας.

Μας φαίνεται παράξενο
που κάποτε μπορέσαμε να χτίσουμε τα σπίτια,
τα καλύβια και τις στάνες μας.

Και οι γάμοι μας, τα δροσερά
στεφάνια και τα δάχτυλα,
γίνονται αινίγματα
ανεξήγητα για την ψυχή μας.
Πώς γεννήθηκαν,
πώς δυναμώσανε τα παιδιά μας;

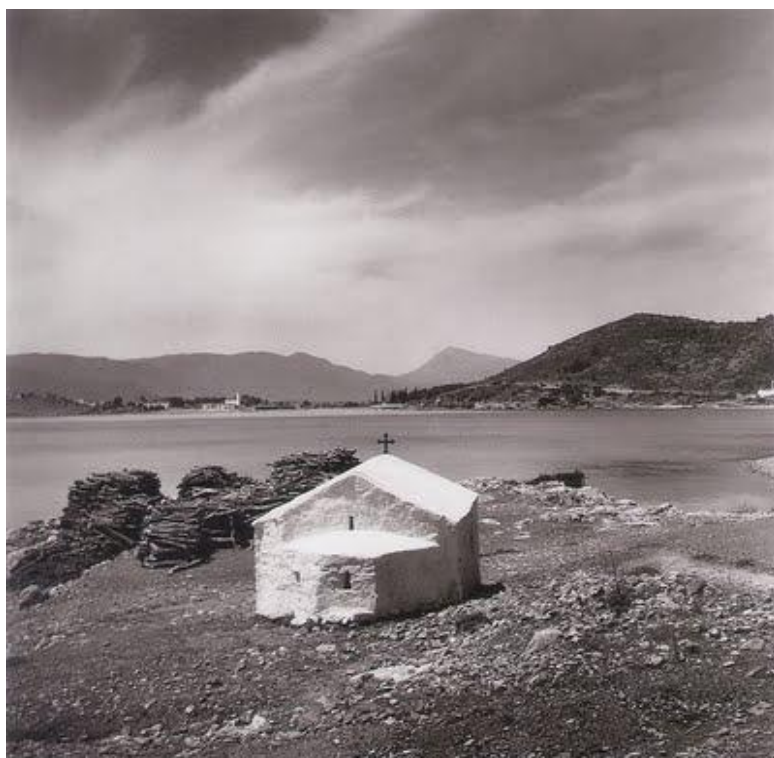
Δεν έχουμε ποτάμια, δεν έχουμε
πηγάδια, δεν έχουμε πηγές.
Μονάχα λίγες στέρνες,
άδειες κι αυτές.

Που ηχούν και που τις προσκυνούμε.
Ο τόπος μας είναι κλειστός.
Τον κλείνουν οι δυο μαύρες
Συμπληγάδες.

Στα λιμάνια την Κυριακή σαν
κατεβούμε ν' ανασάνουμε,
βλέπουμε να φωτίζονται στο
ηλιόγευμα σπασμένα ξύλα,
από ταξίδια που δεν τέλειωσαν
σώματα που δεν ξέρουν πια
πώς ν' αγαπήσουν.

Μουσική : Γιάννης Μαρκόπουλος

Αυτή την ευργετική επίδραση του υγρού στοιχείου στην ψυχή του θα εξομολογηθεί στο ημερολόγιό⁵ του με ευαισθησία, αλλά και με στοχαστική βαθύτητα.

Ασκέλι Πόρου, Φωτογραφικό Αρχείο Γιώργου Σεφέρη.

Δευτέρα 21 Οκτωβρίου 1946

«Ανοιξα το παράθυρο- στο ανοιχτό πέλαγος, πέρα από το Προγυμναστήριο, ο δίσκος του ήλιου μεγάλος, δαγκωμένος ακόμα από τον ορίζοντα, είχε ένα χρώμα που δεν είδα ποτέ μου, το χρώμα του χυμού των βατόμουρων, μια ιδέα πιο ανοιχτό. Η θάλασσα αχάραχτη, χωρίς ανάσα. Οι πενκοβελόνες ακίνητες σαν αγκάθια αχινών στο βάθος καθάριου νερού. Πάνω στη γραμμή του ορίζοντα ένα μαύρο καράβι σύρθηκε σιγά σιγά, όπως στο πανί του Καραγκιόζη, υπογράμμισε αυτό το καταπληκτικό στεφάνι και χάθηκε. Έπειτα τακούνια στα σανίδια της σκάλας, βαλίτσες, λέξεις, δάχτυλα - έφυγαν όλοι.

---

⁵ Ο Γιώργος Σεφέρης, πέρασε πολλές μέρες των διακοπών του στον Πόρο, στη «βίλα Γαλήνη». Εκεί έγραψε μάλιστα σειρά ποιημάτων, μεταξύ των οποίων η περίφημη «Κίχλη», η «Αρνηση», «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει».

Βγήκα στη βεράντα κατά τη θάλασσα, η ώρα ήταν πια 08.30, ο ήλιος ψηλά. Αδύνατο να ξεχωρίσεις το φως από τη σιωπή, τη σιωπή και το φως από τη γαλήνη. Κάποτε η ακοή άγγιζε έναν κρότο, μια μακρινή φωνή, ένα ψηλό τιτίβισμα. Όμως αυτά ήταν με κάποιο τρόπο κλεισμένα αλλού, όπως το χτύπημα της καρδιάς σου που ένιωθες μια στιγμή κι έπειτα το ξεχνούσες. Η θάλασσα δεν είχε επιφάνεια, μόνο οι αντικρινοί λόφοι δεν τέλειωναν στη γραμμή της γης, αλλά τραβούσαν πέρα κάτω, ξαναρχίζοντας μια πιο θαμπή εικόνα της μορφής τους που έσβηνε απαλά στο βάθος ενός κενού. Αίσθημα πως υπάρχει μια άλλη πρόσοψη της ζωής. (Γράφω δύσκολα, προσπαθώντας να αποφύγω γενικές λέξεις, προσπαθώντας να περιγράψω αυτό το απερίγραπτο). Την επιφάνεια την καταλάβαινες κοιτάζοντας μακριά τα κουπιά, όταν βουτούσαν με μια στεγνή αναλαμπή, όπως σπάζει ένα τζάμι στον ήλιο, ή ακόμα - αργότερα- όταν πέρασε κάτω απ' το σπίτι μια βάρκα με ανεβασμένα και άδεια πανιά, καθρεφτισμένα απόλυτα μέσα στο νερό, σαν εικόνα σε τραπουλόχαρτο. Αίσθημα πως αν ανοίξει μια ελάχιστη χαραμάδα σ' αυτό το κλειστό όραμα, όλα μπορεί ν' αδειάσουν από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα και να σ' αφήσουν γυμνό και μόνο, γυρεύοντας ελεημοσύνη, τραυλίζοντας λόγια χωρίς ακρίβεια...»

Ο Σεφέρης στη Βίλα «Γαλήνη», Φωτογραφικό Αρχείο Γιώργου Σεφέρη.

«Θάλασσα εξαιρετικά ήσυχη με μιαν ευκινησία μεταξιού: διαβαθμίσεις του γκρίζου με γαλάζιο, με μενεξεδί, με ρόδινο....Είναι το χρώμα που κυριαρχεί στην Ελλάδα. Η ατμόσφαιρα του Πόρου μ' έχει κερδίσει πέρα για πέρα. Μ' αρέσει αυτός ο κόσμος, τόσο κλειστός, που η αυγή φέρνει το φως και στους αθανάτους».

Αλλά και στον λόγο του κατά την απονομή το βραβείου Nobel, το 1963 θα τονίσει:

«Ανήκω σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο, στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού του, τη θάλασσα και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος, αλλά η παράδοση του είναι τεράστια. Χαρακτηριστικό αυτής της παράδοσης είναι η αγάπη για την ανθρωπιά, κανόνας της είναι η δικαιοσύνη.» ...

Στέφανος Μαλικόπουλος, Πόρος 1947

Αντί επιλόγου, ένα ποίημα του Σεφέρη...

Εδώ τελειώνουν τα έργα της θάλασσας

Εδώ τελειώνουν τα έργα της θάλασσας, τα έργα της αγάπης.

*Εκείνοι που κάποτε θα ζήσουν εδώ που τελειώνουμε
αν τύχει και μαυρίσει στη μνήμη τους το αίμα και ξεχειλίσει
ας μη μας ξεχάσουν, τις αδύναμες ψυχές μέσα στ' ασφοδίλια.*

*Ας γυρίσουν προς το έρεβος τα κεφάλια των θυμάτων:
Εμείς που τίποτα δεν είχαμε θα τους διδάξουμε τη γαλήνη.
Ας μη μας ξεχάσουν.*

Μυθιστόρημα, ΚΔ', 1935

Μουσική: Ηλίας Ανδριόπουλος (Κύκλος Σεφέρη, 1976)-Τραγούδι: Νίκος Ξυλούρης